

Oponentský posudek rigorózní práce

autor rigorózní práce: Mgr. Marek Novák

téma rigorózní práce: *Pojetí přírůstku a akcese podle římského práva a jejich proměny*

Předložená rigorózní práce je výsledkem dlouhodobějšího zájmu autora o tematiku nabývání vlastnictví v římském a občanském právu, kterou již dříve také literárně zužitkoval a publikoval. K vypracování rigorózní práce tedy přistoupil již na základě zřetelných zkušeností, četných rešerší a dlouhodobého studia uvedeného tématu.

Samotné téma práce, tedy druhy originárního nabývání vlastnictví, není sice v právní romanistice nijak objevným tématem, avšak přesto, nebo snad právě proto, je třeba ocenit, jak vysoké úrovně zpracování autor přitom dosáhl.

Právní romanista může být poněkud zaskočen názvem, jenž avizuje jako hlavní motiv práce vlastně dva, na první pohled stejné, instituty – přírůstek a akcesi. Ty jsou v římském právu prakticky synonyma, avšak autor tuto dichotomii správně vysvětluje v úvodu svého pojednání, což je nezbytné zejména s ohledem na komparativní zaměření celé práce, jež autor v názvu zakomponoval do pojmu „proměny“. *Accessio* žije od středověké recepcí svůj druhý život, a to přirozeně v kontextu všech originárních forem nabývání, které tak přehledně, jednu po druhé, vypočítávají justiniánské Instituce. Ve skutečnosti však již justiniánská kodifikace vytváří určitou optickou iluzi, díky níž může čtenář nabýt dojem, že instituty jako jsou *accessio*, *specificatio* či *commixtio ad.*, představovaly samostatné, typově ohraničené, instituty, podobně jako například typy kontraktů. Pravda je ovšem taková, že klasická jurisprudence je takto nechápala, resp. nevytvářela mezi nimi umělé právní hranice a nevnímala je jako oddělené kategorie. K jednotlivým nabývacím způsobům přistupovala spíše prakticky, resp. kazuisticky, a rozhodovala tedy každý případ zvlášť, aniž by se snažila o vytvoření nějakého systému nabývacích způsobů, nebo o jejich klasifikaci. Tu provedla částečně justiniánská kodifikace a důsledněji teprve právní romanistika, počínající středověkou recepcí a zejména pak později v souvislosti s přípravou moderních přirozenoprávních kodifikací. Pojem *accessio* tedy nelze v římských pramenech chápat jinak, než jako běžné slovo, možná technický termín, ale zcela jistě ne kategorii nabývacích důvodů, pro níž by se uplatňovala speciální pravidla – tedy podobně jako *scriptura*, *pictura*, *ferruminatio* (autor používá nesprávně *ferrumentatio*) apod. To je patrné nejvíce právě u akcese, u níž vlastně žádná obecná pravidla nikdy nevznikla (alespoň pokud jde o spojení movitých věcí) a teprve právní romanistika se je snažila, někdy až poněkud křečovitě dovozovat. Klasická jurisprudence se tedy soustředila výlučně na praktické

aspekty jednotlivých případů, z nichž pouze dodatečně byly metodou indukce, formulována obecná pravidla, podle nichž by bylo možné rozhodovat další případy, jejichž pestrost je však v praxi prakticky nekonečná. To je patrné například na v práci citovaném Paulově fragmentu, ve kterém spekuluje o vlastnictví látky obarvené purpurem (D. 41, 1, 26, 2). Zde, tak jako jinde, se soustředí na jedinou otázku, kdo bude vlastníkem výsledného spojení. Nikde v pramenech se tedy nesetkáme s polemikou klasických právníků ohledně pojmenování, resp. kvalifikace nabývacího způsobu při řešení určité kauzy.

Teprve systematika moderních kodexů nutí právníky, resp. autory předloh jednotlivých zákoníků, myslet v určitých kategoriích, resp. v intencích strukturovaných ustanovení, jejichž obsahem se staly abstraktní právní normy. To vedlo v různých kodexech k různým výsledkům, které obvykle reflektovaly civilistický a romanistický právní diskurs daného regionu a dané doby. Všechny tyto důležité detaily, které nejsou vždy v literatuře dostatečně zohledněny, autor rigorózní práce velmi dobře pochopil, a také to vhodně vysvětluje při zdůvodnění rozdílu mezi akcesí v římskoprávním pojetí *stricto sensu* a přírůstkem v pojetí kodifikací.

Logika struktury celé práce je tedy uzpůsobena zvolené historicko-komparativní metodě, která ukazuje římskoprávní základy v ustanoveních moderních kodexů, s přirozeně mimořádným zřetelem k československému a českému právnímu vývoji, a to včetně ABGB. Autor proto kromě samotné akcese v užším slova smyslu (včetně příslušných podtypů) postupně probírá i další související originární způsoby, jakými jsou nabytí plodů, specifikace a smísení a slití. Vychází tak primárně ze systému platného občanského zákoníku, konkrétně §1066–1088, přičemž dodržuje i sled jednotlivých nabývacích způsobů, pouze *inaedificatio* autor zařadil logicky k akcesi.

Z hlediska vědecké metodiky je třeba ocenit, že autor důsledně zohledňuje veškerou dostupnou relevantní literaturu, a to jak tuzemskou, tak zahraniční. Současně však pracuje s primárními prameny a hojně cituje zejména *Corpus iuris civilis*.

Celkové vědecká literární hodnota práce je tedy velmi vysoká, a to nejen důsledným zpracováním originárního nabývání vlastnictví v římském právu, ale také svým komparativním přesahem, který je v poslední době nezbytnou součástí romanistického bádání. Autor projevil nejen vysokou právní erudici, ale také schopnost kriticky a analyticky uvažovat o problémech interpretace pramenů, stejně jako systematiky či praktického fungování právních institutů. Práce má tak svůj význam nejen pro civilistickou či romanistickou právní teorii, ale své využití si může najít i v moderní aplikační praxi. Z hlediska obsahu bych se subjektivně pozastavil snad jen nad jediným aspektem, a to tím, že autor hovoří o římském právu jako o normativním systému, viz např. (str. 25) „Normy římského práva...“, nebo (str. 58) „[římskému] právnímu

řádu se nepřičilo rozeznávat plod ... jako zvláštní předmět“, ad. Je však třeba si uvědomit, že stanoviska klasická jurisprudence nebyla právními normami, těmi se stala až vtělením do justiniánské kodifikace. Pokud klasičtí právníci diskutovali nad určitými otázkami soukromého práva, pak vycházeli primárně z obyčejů, často obchodních a lokálních zvyklostí, které často nebyly ani právními obyčejí (viz např. *pacta apod*). Jejich výroky si získaly určitou závaznost až s citačními zákony, což bylo v poklasické době, a vázaly pouze soudce. Právní normy, tak jak je chápeme dnes, byly v době klasické jurisprudence obsaženy v císařských konstitucích, usneseních senátu, prétorském ediktu a stále ještě uznávané republikové legislativě, které však soukromé právo prakticky neupravovaly a ponechávaly je volnému vývoji v právní praxi. A to byl právě důvod, proč římstí právníci museli řešit tolik problémů s aplikací obyčejů. Zkrátka tedy, osobně bych se raději vyhnul označení římského práva za normativní systém, jelikož šlo převážně o systém žalob, založený na procesních normách a obyčejích, který byl pouze následně převtělen do nejprve kazuisticky pojatých norem (v CIC) a později do abstraktních norem (v moderních kodifikacích). Tento technický detail je však spíše kosmetickou záležitostí a nemá prakticky žádný vliv na celkovou hodnotu předložené rigorózní práce.

Obecně je tedy třeba rigorózní práci Mgr. Marka Nováka hodnotit jako vynikající, a to jak z pohledu právní romanistiky, tak i moderní civilistiky.

Rigorózní práci proto doporučuji k obhajobě a jako otázku pro obhajobu práci doporučuji srovnání originárního nabývání vlastnictví v Institucích Gaiových a Institucích císaře Justiniána.

V Praze dne 15. srpna 2019

doc. JUDr. Petr Bělovský, Dr.